

Marek Matejun

Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

[Po więcej publikacji zapraszam na www.matejun.pl]

4.1. Wprowadzenie

Istotna rola małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju regionów stanowi źródło licznych postulatów dotyczących wspierania tej kategorii podmiotów gospodarczych. Są one formułowane zarówno przez środowiska polityczne, gospodarcze, jak również społeczne. Ich wyrazem staje się rozbudowa systemu wspomaganie MSP, zarówno na poziomie programowym, jak również instytucjonalnym, zapewniającym korzystniejsze warunki funkcjonowania i rozwoju najmniejszych przedsiębiorstw.

W efekcie firmy sektora MSP funkcjonują w złożonym i dynamicznym otoczeniu regionalnym, w którym występuje wiele różnorodnych form i instrumentów pomocowych. W języku analizy strategicznej mogą być one traktowane jako szanse rozwoju firmy, natomiast w języku zasobów – jako okazje będące swoistymi zewnętrznymi stymulatorami rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Należy przy tym zwrócić uwagę, z jednej strony, na bogactwo i różnorodność form i instrumentów pomocowych możliwych do wykorzystania na poziomie regionalnym, ale również, z drugiej strony, na istotne dysproporcje poszczególnych regionów w zakresie ich stosowania.

Celem tego rozdziału jest zatem przedstawienie zakresu oraz kierunków oddziaływania regionalnych instrumentów wspierania małych i średnich przedsiębiorstw na rozwój kategorii najmniejszych podmiotów gospodarczych, a także przedstawienie propozycji zmian w systemie wspomaganie firm sektora MSP. Realizacji celu pracy poświęcono przegląd literatury dotyczącej tej tematyki. W rozdziale przedstawiono również studium empiryczne systemu wspomaganie firm sektora MSP funkcjonującego w regionie łódzkim. Zostało ono opracowane na podstawie badań prowadzonych w Katedrze Zarządzania Politechniki Łódzkiej w latach 2001 – 2010. Badania te były przeprowadzone

zarówno na próbie małych i średnich przedsiębiorstw, jak również w grupie regionalnych instytucji pomocowych działających na terenie regionu łódzkiego.

4.2. Kierunki i instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Warunkiem aktywnego udziału małych i średnich przedsiębiorstw we wzroście potencjału społecznego i gospodarczego oraz w kształtowaniu konkurencyjności regionów jest ciągły rozwój ich systemów organizacyjnych, skali działania i możliwości rynkowych. Rozwój ten odbywa się dzięki zmianom, których przedmiotem mogą być poszczególne elementy systemu organizacyjnego oraz sposób realizacji poszczególnych funkcji zarządzania¹. Warunkiem rozwoju przedsiębiorstwa jest zatem ruch, którego podstawowym źródłem w podejściu systemowym staje się otoczenie organizacji². Specyfika funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw wskazuje, że istotnym wymiarem ich otoczenia jest region wraz ze swoją złożonością, zmiennością, potencjałem oraz zależnością od innych poziomów otoczenia (w tym otoczenia lokalnego, krajowego, czy międzynarodowego).

Zachodzi tu więc symbiotyczny związek pomiędzy rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrostem konkurencyjności regionów. Rola firm sektora MSP w rozwoju regionów została przedstawiona w poprzednim rozdziale, natomiast w tej części pracy zwrócono uwagę na możliwości oddziaływania regionów na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, czego wyraźnym przejawem może być opracowywanie strategii i programów pomocowych oraz stwarzanie warunków dostępu do różnorodnych instrumentów wspierania rozwoju tej kategorii podmiotów gospodarczych.

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest złożonym procesem o charakterze strategicznym, którego istotę stanowią przemiany zachodzące w organizacji. W literaturze można zaobserwować dwa zasadnicze podejścia do opisu charakteru tych zmian. Część badaczy³ podkreśla, że rozwój opisywany jest wyłącznie poprzez zmiany o charakterze jakościowym, związane np. z wdrażaniem nowych technologii, nowych rozwiązań organizacyjnych, strukturalnych, czy procesowych. Uzupełnieniem rozwoju w tym podejściu staje się kategoria wzrostu

¹ B. Kaczmarek, Cz. Sikorski, Podstawy zarządzania. Zachowania organizacyjne, Absolwent, Łódź 1995, s. 225.

² G. Morgan, Obrazy organizacji, PWN, Warszawa 2002, s. 47-59.

³ E. Małyk-Musiał, Zarządzanie zmianami w firmie, Centrum Informacji Menedżera, Warszawa 1996, s. 36, A. Stabryła, Zarządzanie rozwojem firmy, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1996, s. 9, Z. Pierścioneck, Strategie rozwoju firmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 11.

reprezentująca zmiany o charakterze ilościowym, dotyczące np. powiększania stanu zatrudnienia, obrotów, skali produkcji czy stanu posiadania przedsiębiorstwa. Druga grupa badaczy⁴ traktuje natomiast rozwój jako proces komplementarnych zmian ilościowych i jakościowych, które w praktyce występują wzajemnie, uzupełniają się i powinny być symultanicznie uwzględniane w procesach podejmowania decyzji przez menedżerów.

Niezależnie od podejścia do definiowania pojęcia rozwoju małego czy średniego przedsiębiorstwa na proces ten należy patrzeć przez pryzmat cech ilościowych oraz jakościowych najmniejszych podmiotów gospodarczych. Wydaje się, że w tym przypadku bardziej istotne i łatwiejsze do wdrażania mogą być zmiany jakościowe. Wynika to przede wszystkim z dominującego znaczenia kategorii ilościowych w różnorodnych definicjach mikro, małych i średnich przedsiębiorstw⁵. W tej sytuacji zbyt duże zwiększanie wskaźników ilościowych doprowadzić może do rozrostu podmiotu i w konsekwencji konieczności opuszczenia kategorii firm sektora MSP, co może mieć wpływ na pozyskiwanie selektywnego wsparcia lub inne korzyści (np. podatkowe) dostępne dla najmniejszych podmiotów gospodarczych. Zmiany jakościowe mogą być natomiast dokonywane w tych podmiotach niemal bez ograniczeń, co w warunkach uproszczonych struktur organizacyjnych, znacznych możliwości mobilizacyjnych, wysokiej elastyczności działania i innych cech jakościowych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw⁶ pozwala na budowanie na ich podstawie przewag konkurencyjnych i zwiększanie możliwości działania rynkowego.

Opis rozwoju i wzrostu mikro, małych i średnich przedsiębiorstw dokonywany jest za pomocą różnorodnych modeli teoretycznych⁷. W większości przypadków istotna uwaga zwrócona jest zarówno na czynniki wewnętrzne, jak również na zewnętrzne, które oddziałując na naturę małego lub średniego podmiotu gospodarczego wpływają na zachodzące procesy rozwojowe. W efekcie rozwój firm sektora MSP determinowany jest przez dwie grupy czynników – zewnętrzne, wynikające z otoczenia oraz wewnętrzne – opisywane przez zasoby i potencjał przedsiębiorcy oraz przedsiębiorstwa. Należy przy tym

⁴ J. Penc, Leksykon biznesu, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1997, s. 381; S. Lachiewicz, Cykl życia małej firmy, [w:] Lachiewicz S. (red.), Małe firmy w regionie łódzkim. Znaczenie – struktura – warunki działania, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003, s. 94, M. Matejun, Barriers to development of high-technology small and medium sized enterprises, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2008, s. 24.

⁵ np. w definicji kategorii mikro, małych i średnich przedsiębiorstw zawartej w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej czy załączniku nr 1 do Rozporządzenia Komisji Wspólnot Europejskich NR 364/2004 z dnia 25 lutego 2004 r. Definicje te stanowią podstawowe wytyczne kategoryzowania firm sektora MSP w Polsce i w Unii Europejskiej.

⁶ zob. szerzej, np. T. Łuczka, Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań 2001, s. 15-20.

⁷ zob. szerzej np.: J.E. Wasilczuk, Wzrost małych i średnich przedsiębiorstw. Aspekty teoretyczne i badania empiryczne, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2005, s. 27-51.

zwrócić uwagę, iż w odniesieniu do zachodzących procesów rozwojowych czynniki te mogą oddziaływać pozytywnie lub negatywnie⁸ tworząc macierz czterech zasadniczych kierunków oddziaływania:

- wewnętrzne, pozytywne (konstruktywne) determinanty rozwoju – tzw. wewnętrzne czynniki sukcesu lub (w języku analizy strategicznej) silne strony przedsiębiorstwa,
- wewnętrzne negatywne (destruktywne) determinanty rozwoju – tzw. wewnętrzne bariery rozwoju lub (w języku analizy strategicznej) słabe strony firmy,
- zewnętrzne czynniki rozwoju o charakterze pozytywnym (konstruktywnym) – tzw. zewnętrzne czynniki sukcesu, szanse lub okazje rynkowe,
- zewnętrzne determinanty rozwoju o charakterze zewnętrznym, negatywnym (destruktywnym) – tzw. zewnętrzne bariery rozwoju lub (w języku analizy strategicznej) zagrożenia.

Analizując wpływ powyższych czterech grup czynników na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw należy jednak brać pod uwagę wyłącznie strategiczny charakter rozważań związany z procesami rozwojowymi firmy. Wiele z czynników, które mogą być zakwalifikowane do pozytywnych lub negatywnych determinantów wewnętrznych lub zewnętrznych jest bowiem związanych bardziej z działalnością operacyjną lub taktyczną. Z drugiej strony w przypadku niektórych kategorii małych i średnich przedsiębiorstw, nie nastawionych na rozwój (np. firmy substytucji dochodów, stabilne, „martwo urodzone”⁹) czynniki o charakterze strategicznym tracą na znaczeniu ze względu na immanentnie operacyjny charakter takich podmiotów.

W prowadzonych analizach należy również podkreślić subiektywizm oceny poszczególnych czynników oraz ich zmienność w czasie. Na przykład zmiany i skomplikowanie przepisów prawa dla większości firm sektora MSP jest istotną barierą zewnętrzną rozwoju, jednak np. kancelarie prawne czy biura rachunkowe w tym czynniku powinny upatrywać istotną okazję rynkową. Zmienność w czasie związana jest z dynamiką otoczenia małych i średnich przedsiębiorstw oraz ze zmianami ich wewnętrznych systemów organizacyjnych. Z empirycznego punktu widzenia wymaga prowadzenia badań podłużnych, co pozwala lepiej opisać wpływ poszczególnych czynników na rozwój firm sektora MSP.

Region jako element otoczenia ogólnego mikro, małych i średnich przedsiębiorstw może oddziaływać na wszystkie cztery grupy determinantów rozwoju¹⁰. Szczególnie istotnie wpływa na elementy zewnętrzne, jednak poprzez

⁸ zob. szerzej: B. Nogalski, J. Karpacz, A. Wójcik-Karpacz, Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?, Oficyna Wydawnicza AJG, Bydgoszcz 2004, s. 26-82.

⁹ B. Piasecki, Mała firma w teoriach ekonomicznych, [w:] Piasecki B. (red.), *Ekonomia i zarządzanie małą firmą*, PWN, Warszawa-Łódź 2001, s. 75.

¹⁰ zob. szerzej: A. Skowronek-Mielczarek, Regionalne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), *Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2011, s. 29-36

uwarunkowania kulturowe, demograficzne i społeczne może w znacznym stopniu determinować wewnętrzne czynniki rozwoju firm sektora MSP, związane przede wszystkim z osobą właściciela oraz z pracownikami. Z drugiej strony małe i średnie przedsiębiorstwa pełnią istotną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym i wzroście konkurencyjności regionów, dlatego też w środowisku regionalnym propagowane i podejmowane są różnorodne inicjatywy, których celem jest **wspieranie rozwoju najmniejszych podmiotów gospodarczych**.

Działania te mogą być zdefiniowane jako wszelkie inicjatywy nakierowane z jednej strony na ograniczanie barier działalności, a drugiej na wzmacnianie pozytywnych czynników rozwoju, zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i zewnętrznym stymulujących zmiany zachodzące w małych i średnich przedsiębiorstwach prowadzące do rozwoju tej kategorii podmiotów gospodarczych. Realizacja tych postulatów może być zapewniona dzięki stosowaniu różnorodnych **instrumentów wspierania rozwoju**, które w określony sposób mogą oddziaływać na rozwój firm sektora MSP. Wiele z tych instrumentów może mieć charakter regionalny. Mogą być one zdefiniowane jako zewnętrzne, najczęściej sformalizowane, strumienie wartości, przede wszystkim o charakterze zasobowym, stymulujące zmiany prowadzące do rozwoju firm sektora MSP¹¹.

Instrumenty te można systematyzować z różnych punktów widzenia, przy czym odnosząc się do specyfiki regionalnej istotny wydaje się podział na instrumenty pośrednio i bezpośrednio oddziałujące na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Pierwsza grupa, tzw. **instrumentów pośrednich**, związana jest z tworzeniem korzystnych warunków mezoekonomicznych, mezogospodarczych i mezopołącznych¹² dla funkcjonowania firm sektora MSP. Mają one częściej charakter oddziaływania powszechnego na rozwój najmniejszych podmiotów gospodarczych. W tej grupie można wymienić wszelkie priorytety polityki rozwoju regionalnego, nakierowanej na wsparcie przedsiębiorczości, np.¹³:

- rozwój infrastruktury technicznej i informatycznej regionu,
- wspieranie inwestycji dokonywanych zarówno przez małe i średnie firmy, jak również inwestorów z innych regionów, a także z zagranicy,
- wspieranie rozwoju instytucji otoczenia przedsiębiorczości, w szczególności podejmujących działania innowacyjne i wysokotechnologiczne, a także wspieranie rozwoju branży informacyjnej oraz usług konsultacyjno-doradczych,

¹¹ M. Matejun, Strategiczna orientacja firm sektora MŚP w procesie wykorzystania zewnętrznych instrumentów wspierania rozwoju, [w:] Urbanowska-Sojkin E. (red.), Wybory strategiczne w przedsiębiorstwach - ujęcie sektorowe, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, nr 171, Poznań 2011, s. 288.

¹² przedrostek mezo- akcentuje tu regionalny poziom prowadzonych rozważań, w odróżnieniu od poziomów: makro- (ogólnokrajowego, czy ogólnounijnego) oraz mikro- (lokalnego).

¹³ A. Skowronek-Mielczarek, Regionalne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Difin, Warszawa 2011, s. 37.

– działania na rzecz rozwoju zasobów ludzkich na danym regionie, co skutkować będzie między innymi wzrostem efektywności działania przedsiębiorstw.

Drugą grupę stanowią **instrumenty bezpośredniego wspierania rozwoju** małych i średnich przedsiębiorstw, które mogą być bezpośrednio pozyskiwane i wykorzystywane przez firmy sektora MSP. Ich pojawienie się wynika w znacznym stopniu z wdrażania pośrednich instrumentów pomocowych i związane jest częściej ze wsparciem selektywnym, dostępnym dla przedsiębiorców spełniających określone kryteria. Instrumenty te wynikają z przepisów prawa lub są oferowane przez instytucje otoczenia biznesu, które zajmują się udzielaniem wsparcia dla firm sektora MSP.

Głównym podziałem w tym przypadku jest wyodrębnienie **instrumentów finansowych oraz niefinansowych**. Do pierwszej grupy można zaliczyć np. kredyty i pożyczki, poręczenia i gwarancje, leasing, faktoring, dotacje, ulgi podatkowe. W grupie instrumentów niefinansowych wymienia się szereg podgrup, np. instrumenty szkoleniowe, prawne, doradcze, informacyjne, organizacyjne, regulacyjne i inne¹⁴.

Można powiedzieć, że w warunkach rozbudowanych systemów pomocowych w ramach których dostępnych jest szereg instrumentów bezpośredniego i pośredniego wsparcia małe i średnie firmy funkcjonują w złożonym i dynamicznym otoczeniu regionalnym, w którym zdolność do wykorzystania pojawiających się szans rozwoju poprzez wykorzystanie instrumentów wsparcia determinuje często ich sukces jako systemów otwartych. Szczególna rola w kreowaniu tych warunków na poziomie regionalnym przypada jednostkom samorządu terytorialnego oraz innym instytucjom otoczenia małego biznesu, co zostanie opisane w dalszej części rozdziału.

4.3. Rola jednostek samorządu terytorialnego we wspomaganii rozwoju firm sektora MSP

Władze lokalne i regionalne mają do dyspozycji szeroki wachlarz instrumentów pobudzających przedsiębiorczość oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Zadaniem jednostek samorządu terytorialnego jest posługiwanie się tymi instrumentami zestawionymi w zintegrowany system obejmujący¹⁵:

¹⁴ D. Stawasz, D. Sikora-Fernandez, Polityka miejska a rozwój sektora MSP, [w:] Lachiewicz S., Matejun M. (red.), Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 137-139; R. Lisowska, R. Stanisławski, Obszary i instrumenty wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w świetle badań na przykładzie województwa łódzkiego, [w:] Matejun M. (red.), Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Difin, Warszawa 2011, s. 292; B. Filipiak, J. Ruszała, Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty, Difin, 2009, s. 62-63.

¹⁵ J. Moczydłowska, I. Pacewicz, Przedsiębiorczość, Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów

- programowanie wzrostu gospodarczego w warunkach gospodarki rynkowej z uwzględnieniem uwarunkowań regionalnych przez planowanie i tworzenie strategii rozwoju wybranych dziedzin gospodarki, bez naruszenia inicjatywy poszczególnych firm,
- oddziaływanie na lokalne rynki pracy przez instrumenty administracyjne, sferę zatrudnienia, infrastrukturę, stawki czynszów i opłat lokalnych,
- zarządzanie sektorem publicznym,
- kontrolę nastawioną na poszanowanie prawa, bezpieczeństwo, eliminację czarnej strefy, patologii społecznych oraz realizację celów fiskalnych,
- politykę branżową określającą najkorzystniejsze gałęzie gospodarki.

Integracja ta prowadzi do wyodrębnienia różnokierunkowych działań podejmowanych w celu promocji i wspierania przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym i regionalnym, takich, jak¹⁶:

- koordynacja działalności podmiotów gospodarujących na danym terenie w celu zapewnienia maksymalnych korzyści gospodarczych i społecznych dla całego regionu,
- rozwiązywanie sprzeczności i konfliktów, które mogą pojawiać się pomiędzy zróżnicowanymi podmiotami lokalnymi i regionalnymi,
- inicjowanie przedsięwzięć gospodarczych i społecznych korzystnych z punktu widzenia rozwoju regionalnego i lokalnego,
- inicjowanie i rozwijanie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, instytucjami otoczenia biznesu oraz organizacjami konsumenckimi,

Na poziomie samorządu regionalnego instrumenty wspierania rozwoju firm sektora MSP mogą mieć również charakter bezpośredni lub pośredni. Do przykładowych instrumentów pośrednich można zaliczyć¹⁷:

- inwestycje w infrastrukturę materialną danego regionu (drogi, kanalizacja, komunikacja. Lokalni przedsiębiorcy i inwestorzy zewnątrzni w istotnym stopniu są zainteresowani dobrą jakością tej sfery rozwoju regionalnego,
- przygotowanie pod kątem prawnym oraz technicznym terenów i obiektów przeznaczonych na cele związane z działalnością gospodarczą,
- działalność promocyjno-informacyjna ukierunkowana na kreowanie pozytywnego wizerunku regionu,
- finansowe i organizacyjne wsparcie instytucji pomocowych dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Ostatecznym celem tych zintegrowanych inicjatyw jest stwarzanie przyjaznych warunków dla powstawania i rozwoju przedsiębiorstw w danym regionie. Potencjał promocji i wspierania rozwoju małych i średnich firm uzależniony jest jednak silnie od dochodów jednostek samorządu terytorialnego,

2007, s. 68-69.

¹⁶ B. Słomińska, Gmina w procesach stymulowania przedsiębiorczości, „Samorząd Terytorialny”, nr 3/2007, s. 20

¹⁷ T. Kraśnicka, Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2002, s. 240-245.

bowiem do głównych instrumentów stymulowania przedsiębiorczości na tym poziomie zalicza się instrumenty tkwiące w dochodach i wydatkach budżetowych.

Do głównych **instrumentów dochodowych** zalicza się te instrumenty, których wykorzystanie powoduje ograniczenie wpływów budżetowych. Są one związane głównie z lokalną i regionalną polityką fiskalną i obejmują wszelkiego rodzaju zwolnienia i ulgi podatkowe, odroczenie, umorzenie oraz rozkładanie na raty podatków i opłat stanowiących dochody jednostek samorządu terytorialnego, obligacje komunalne, a także zaciągane przez gminy kredyty bankowe¹⁸.

Instrumenty wydatkowe wiążą się natomiast z ponoszeniem przez jednostki samorządu terytorialnego określonych wydatków na inicjatywy wspierające rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. W tej grupie instrumentów szczególnego znaczenia nabierają wszelkie inwestycje podnoszące atrakcyjność społeczną i gospodarczą gminy, a w szczególności **inwestycje infrastrukturalne** przyczyniające się do polepszenia warunków życia mieszkańców i prowadzenia działalności gospodarczej¹⁹. Dobry stan infrastruktury, która obejmuje sferę transportu, komunikacji, energetyki, dostarczania ciepła i wody, usuwania ścieków itp. jest jednym z ważniejszych czynników mogących przyciągnąć inwestorów krajowych jak i zagranicznych. Sprzyja rozwojowi miejscowych przedsiębiorstw, podnosi standard życia mieszkańców, przyczynia się do promocji regionu jako atrakcyjnego miejsca do lokalizacji inwestycji.

Do instrumentów pobudzania przedsiębiorczości stosowanych przez jednostki samorządu terytorialnego tkwiących w wydatkach budżetowych zalicza się także²⁰: udzielanie przez gminy pomocy pieniężnej w naturze, udzielanie poręczeń, promocja gminy, wysoko wykwalifikowane doradztwo, czy szkolenia. Ponadto gminy mogą przeznaczyć część swojego budżetu na wsparcie różnego rodzaju przedsięwzięć i instytucji służących rozwojowi gospodarstwu

Polityka regionalna wobec małych i średnich przedsiębiorstw zmierzać powinna w kierunku likwidacji istniejących barier i tworzeniu sprzyjających warunków rozwoju tych firm, przy pomocy instrumentów: prawnych, finansowych, podatkowych, organizacyjnych, informacyjno-szkoleniowych (edukacyjnych), a także poprzez rozszerzenie instytucjonalnej pomocy nastawionej na promocję przedsiębiorczości.

Instrumenty prawne dotyczą przeglądu i nowelizacji lokalnych oraz regionalnych aktów prawnych wpływających na sektor MSP. Szczególne miejsce wśród instrumentów oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości

¹⁸ J. Bućko, E. Rosmańska, R. Sitkowska, Narzędzia wspierające kształtowanie regionalnej polityki stymulowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2004, s.148.

¹⁹ Tamże, s. 149.

²⁰ J. Moczydłowska, I. Pacewicz, Przedsiębiorczość, Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów 2007, s. 71.

posiada **plan zagospodarowania przestrzennego**, który ustala przeznaczenie terenów, warunki zabudowy oraz granice obszarów zorganizowanej działalności inwestycyjnej. Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny polega na konstruowaniu planów zagospodarowania przestrzennego tak aby przewidywał potencjalne potrzeby inwestorów i pozwalał na korzystanie z nich największej liczbie podmiotów gospodarczych i osób prywatnych²¹.

Oddziaływanie **instrumentów finansowych** związane jest przede wszystkim z rozwijaniem systemu poręczeń finansowych, opracowaniem kryteriów udzielania pomocy MSP, w tym określaniem zasad przyznawania preferencyjnych kredytów. Przykładem instrumentów ułatwiających przedsiębiorstwom dostęp do środków finansowych są²²:

- kredyty na warunkach preferencyjnych (specjalne linie kredytowe, dopłaty do kosztów oprocentowania),
- poręczenia, gwarancje kredytowe, fundusze składkowo-pożyczkowe,
- pomoc techniczna (doradztwo w zakresie wyboru rodzaju i formy kredytowania, sporządzania wniosków kredytowych itp.).

Instrumenty podatkowe mają na celu zmniejszenie obciążeń i stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw. W kontekście regionalnym ważnym elementem stają się specjalne strefy ekonomiczne, gdzie możliwe są określone preferencje podatkowe dla przedsiębiorstw w nich działających.

Wśród **instrumentów organizacyjnych** kluczową rolę stanowi powstawanie i rozwój różnorodnych instytucji otoczenia biznesu promowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, w tym: lokalnych funduszy pożyczkowych i poręczeń kredytowych, pozabankowych instytucji finansowych, czy systemu kooperacji przemysłowej²³.

Wśród instrumentów **informacyjno-szkoleniowych** warto wymienić wspieranie rozwoju regionalnych instytucji wspomagających firmy sektora MSP oraz dostępu do technologii i wzornictwa przemysłowego. Wprowadzane są też działania zwiększające konkurencyjność produktów. Pomoc w kształceniu przedsiębiorców realizowana może być w postaci uruchamiania programów nauczania propagujących przedsiębiorczość, opracowywania i wdrażania systemu monitorowania stanu sektora MSP w regionie, jak również analizy wrażliwości małych i średnich przedsiębiorstw na zmiany regionalnych instrumentów finansowych i ekonomicznych.

²¹ B. Pławgo (red.), Lokalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na przykładzie powiatu łomżyńskiego, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Łomża 2005, s. 25.

²² B. Pławgo (red.), Uwarunkowania rozwoju regionalnego w Polsce wschodniej, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok 2007, s. 66.

²³ M. Matejun, M. Szczepańczyk, System wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej, [w:] Lachiewicz S. (red.), Małe firmy w regionie łódzkim. Znaczenie – struktura – warunki działania, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003, s. 146.

Działania na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw powinny być jednym z priorytetów dla samorządu powiatowego i gminnego. Najważniejsze, co władze powiatu czy gminy mogą zrobić dla wsparcia przedsiębiorczości, to stworzyć korzystne warunki rozwoju małych i średnich firm, zlokalizowanych na ich terenie. Tak określone zadanie sprowadza się do konsekwentnego podejścia strategicznego opartego na: wszechstronnej diagnozie sytuacji MSP w gminie, stymulowaniu rozwoju przedsiębiorczości, przystosowaniu placówek oświatowych do aktualnych i prognozowanych potrzeb lokalnego rynku pracy, a przede wszystkim opracowaniu lokalnego programu rozwoju tego sektora²⁴. Efekty regionalnego systemu wspomaganie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, skoordynowanego przez jednostki samorządu terytorialnego uzależnione będą jednak w znacznym stopniu od możliwości regionalnych instytucji otoczenia biznesu, które bezpośrednio uczestniczą w działaniach pomocowych realizowanych na rzecz firm sektora MSP.

4.4. Regionalne instytucje pomocowe dla małych i średnich przedsiębiorstw

Na poziomie regionalnym działa wiele instytucji, których celem jest podejmowanie różnorodnych inicjatyw służących rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw. Można je zaliczyć do elementów otoczenia bliższego najmniejszych podmiotów gospodarczych, wpływających bezpośrednio na ich funkcjonowanie i rozwój. Do najważniejszych kategorii takich instytucji można zakwalifikować²⁵:

1. Jednostki samorządu terytorialnego, wpływające na ogólne warunki funkcjonowania firm sektora MSP w regionie i koordynujące działania pomocowe na szczeblu regionalnym.
2. Organizacje publiczno-prywatne powołane z inicjatywy i przy zaangażowaniu finansowym oraz organizacyjnym regionalnych i lokalnych władz publicznych, podejmujące działania prorozwojowe na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw. Przykładem mogą być tu agencje rozwoju regionalnego i lokalnego działające na rzecz aktywizacji gospodarczej i społecznej regionu. Ich cechą charakterystyczną jest brak konieczności generowania zysków do podziału pomiędzy udziałowców. Instytucje te wypełniają lukę pomiędzy administracją centralną, jednostkami samorządu terytorialnego oraz prywatnymi podmiotami gospodarczymi.

²⁴ K. Krajewski, Kierunki działań lokalnych władz samorządowych wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw, <http://www.medianet.pl/~multikra/kierunki.htm>.

²⁵ B. Filipiak, J. Ruszała, Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty, Difin, 2009, s. 75-79.

3. Jednostki zaplecza badawczo-rozwojowego, obejmujące np. laboratoria, jednostki i ośrodki B+R, centra doskonałości, czy centra zaawansowanych technologii.
4. Lokalne i regionalne organizacje pracodawców i pracobiorców, w tym np. zrzeszenia, związki zawodowe.
5. Izby i stowarzyszenia zrzeszające przedstawicieli biznesu, np. izby rzemieślnicze, izby gospodarcze i handlowe.
6. Instytucje sektora szkolnictwa wyższego, z których wiele bierze udział w transferze technologii i rozwoju innowacji.
7. Sieci organizacyjne, w skład których wchodzi instytucje i jednostki organizacyjne wspierające przedsiębiorczość i innowacyjność, np. Krajowych System Usług dla MSP, Krajowy System Innowacji, Sieć Informacji dla Biznesu, czy Centra Euro Info.
8. Komercyjne organizacje konsultingowe oraz szkoleniowo-doradcze – przedsiębiorstwa działające na styku nauki i przemysłu, które swoją ofertę rynkową kierują do małych i średnich przedsiębiorstw. Świadczą usługi między innymi z zakresu doradztwa we wdrażaniu współczesnych koncepcji zarządzania, montażu finansowego i pozyskiwania środków finansowych, pozyskiwania i komercjalizacji nowych technologii, czy marketingu produktów i usług.
9. Komercyjne instytucje finansowe, w tym: banki, fundusze inwestycyjne, lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe, a także fundusze gwarancyjne i poręczeniowe, fundusze typu venture capital.
10. Ośrodki wspierania innowacji i przedsiębiorczości, które stanowią najszerszą grupę instytucjonalnych przedstawicieli zaangażowanych we wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Zaczęły one powstawać na przełomie lat 1989/1990 co było związane z zachodzącymi wówczas procesami transformacji gospodarczej i ustrojowej. Tworzone były na wzór sprawdzonych rozwiązań funkcjonujących w krajach o ustabilizowanej gospodarce rynkowej z myślą o rozwiązywaniu problemów z jakimi borykali się polscy przedsiębiorcy²⁶. Są to z reguły instytucje niekomercyjne, działające zgodnie z ideą non-profit. Świadczą bezpośrednie usługi na rzecz firm sektora MSP oferując różnorodne instrumenty pomocowe. Większość z nich działa na poziomie lokalnym i regionalnym, uwzględniając specyficzne potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw działających na danym terenie.

Zbiorowość instytucji zaangażowanych w działalność pomocową na rzecz firm sektora MSP określa się często jako **instrumentarium instytucjonalne** systemu wspomagania MSP²⁷. Biorąc pod uwagę różnorodność instytucji

²⁶ B. Koncerewicz, Inkubatory przedsiębiorczości w północno-wschodniej Polsce, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa”, nr 6/1998, s. 12

²⁷ zob. np. Stawasz D., Sikora-Fernandez D., Polityka miejska a rozwój sektora MSP, [w:] Lachiewicz S., Matejun M. (red.), Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw,

uczestniczących w działaniach wspierających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw do szczególnie istotnych organizacji, działających przede wszystkim na poziomie regionalnym i lokalnym można zaliczyć:

- agencje rozwoju regionalnego i lokalnego,
- regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe oraz fundusze poręczeń kredytowych,
- lokalne centra biznesu, centra prawno-doradcze,
- parki przemysłowe i technologiczno-naukowe, centra transferu technologii,
- inkubatory przedsiębiorczości, w tym preinkubatory oraz akademickie inkubatory przedsiębiorczości,
- fundacje i stowarzyszenia prowadzące swoją statutową działalność na rzecz wspierania funkcjonowania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- banki regionalne, w tym szczególnie banki spółdzielcze,
- fundusze typu venture capital,
- lokalne i regionalne organizacje pracodawców oraz branżowe zrzeszenia przedsiębiorców,
- powiatowe urzędy pracy i inne jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego zaangażowane w działalność na rzecz wspierania małych i średnich przedsiębiorstw,
- uczelnie wyższe,
- specjalne strefy ekonomiczne,
- prywatne, komercyjne instytucje otoczenia małego biznesu, ze szczególnym uwzględnieniem firm szkoleniowych, doradczych i konsultingowych.

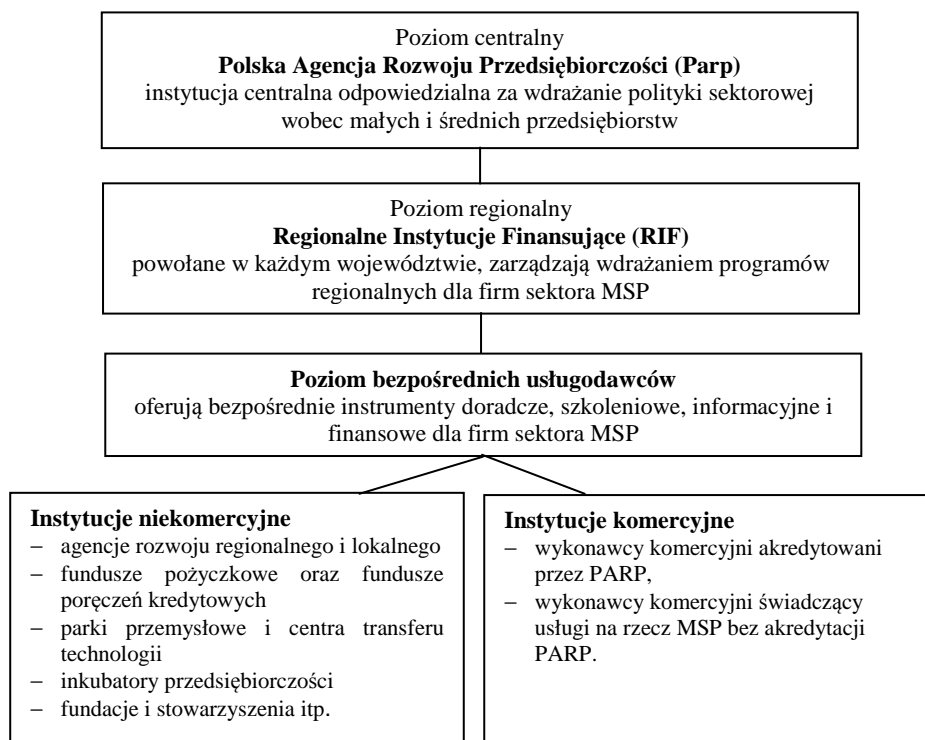
Coraz częściej działalność tych instytucji skoordynowana jest w sieciach organizacyjnych zapewniających większą sprawność i skuteczność funkcjonowania. Przykładem takiej sieci jest **Krajowy System Usług (KUS)** dla małych i średnich przedsiębiorstw, który jest siecią dobrowolnie współpracujących ze sobą niekomercyjnych organizacji, świadczących na rzecz małych i średnich przedsiębiorców usługi doradcze, szkoleniowe, informacyjne, finansowe i proinnowacyjne. Organizacje zrzeszone w KSU nie są nastawione na zysk i posiadają duży potencjał w dostarczaniu instrumentów pomocowych na rzecz firm sektora MSP²⁸. Współpraca między tymi ośrodkami ma na celu wyłącznie rozwój systemu wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw, a tym samym zwiększenie ich konkurencyjności. Obecnie w systemie działa około 180 lokalnych i regionalnych ośrodków wspierania biznesu.

Instytucje te są skoordynowane na poziomie centralnym poprzez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), która jednocześnie dba o odpowiedni poziom oferowanych usług. W efekcie KSU stanowi sieć

Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 137.

²⁸ J. Bućko, E. Rosmańska, R. Sitkowska, Narzędzia wspierające kształtowanie regionalnej polityki stymulowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2004, s. 209-210.

akredytowanych przez PARP ośrodków, świadczących usługi dla małych i średnich przedsiębiorstw w oparciu o jednolite standardy funkcjonowania. Wśród nich znajdują się: agencje rozwoju regionalnego, centra wspierania biznesu, izby gospodarcze, przemysłowo-handlowe oraz izby branżowe i rzemieślnicze, instytuty badawczo-rozwojowe, inkubatory przedsiębiorczości, fundusze poręczeń kredytowych, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, fundusze pożyczkowe, organizacje pracodawców oraz inne kluby i organizacje przedsiębiorców, fundacje i stowarzyszenia świadczące usługi doradcze, finansowe, informacyjne i szkoleniowe.

Rys. 4.1. Struktura instytucjonalnego wsparcia firm sektora MSP w Polsce

Źródło: Bućko J., Rosmańska E., Sitkowska R., Narzędzia wspierające kształtowanie regionalnej polityki stymulowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2004, s. 210.

Istotnym komponentem organizacyjnym sieci Krajowego Systemu Usług zapewniającym spójność podejmowanych działań na poziomie regionalnym są **Regionalne Instytucje Finansujące (RIF)**, które zostały powołane w każdym województwie. Współpracują one z Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości przy realizacji krajowych programów wspierania MSP, a także zarządzają realizacją programów regionalnych skierowanych do firm sektora MSP. Ich zasadnicza rola polega na administrowaniu w imieniu PARP instrumentami

wsparcia MSP w regionie, a także na udzielaniu podstawowej pomocy doradczej dla MSP w ramach prowadzonych Punktów Konsultacyjno-Doradczych (PKD).

W efekcie w Polsce tworzone są podstawy instytucjonalnego systemu wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, który obejmuje zarówno sieci i struktury organizacyjne, jak również instrumenty wsparcia kierowane do firm sektora MSP. System ten zasadniczo opiera się na współpracy partnerów na trzech poziomach działania, jednak ze szczególnym uwzględnieniem poziomu regionalnego i lokalnego, co przedstawiono na rysunku 4.1.

Regionalne instytucje pomocowe **stanowią niezwykle zróżnicowaną zbiorowość** nie tylko ze względu na profil działalności i oferowane instrumenty na rzecz MSP, ale również z powodu różnorodnych form prawnych oraz form własności. Część z nich działa w oparciu o ideę non-profit, inne natomiast są podmiotami komercyjnymi działającymi dla zysku. Małe i średnie przedsiębiorstwa korzystające z usług tych instytucji powinny każdorazowo sprawdzić ich status prawny, własnościowy i organizacyjny aby dostosować zachodzące relacje do specyfiki partnera.

4.5. Przykład systemu wspomagania firm sektora MSP - studium empiryczne regionu łódzkiego

4.5.1. Zakres prowadzonych badań empirycznych

W celu przedstawienia możliwości wykorzystania regionalnych instrumentów wspierania rozwoju przez małe i średnie przedsiębiorstwa przeprowadzono studium empiryczne systemu wspomagania firm sektora MSP w regionie łódzkim. Zostało ono wykonane w oparciu o wieloletnie badania i obserwacje prowadzone w Katedrze Zarządzania Politechniki Łódzkiej, dotyczące możliwości i kierunków wykorzystywania wsparcia przez małe i średnie firmy z tego obszaru. Na badania te składały się m.in. następujące projekty badawcze:

1. **Projekt nr 1** zrealizowany w 2001 roku. Przeprowadzono wówczas badania ankietowe na próbie 53 mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z aglomeracji łódzkiej korzystających z instrumentów wspierania rozwoju. Uzupełnieniem tych analiz były badania przeprowadzone metodą wywiadu kwestionariuszowego z przedstawicielami 6 regionalnych instytucji wspierających firmy sektora MSP²⁹.

²⁹ zob. szerzej: M. Matejun, Ocena systemu wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w aglomeracji łódzkiej, „Zeszyty Naukowe PŁ – seria Organizacja i Zarządzanie”, nr 38, Wydawnictwo PŁ, Łódź 2003, s. 31-42; M. Matejun, Ocena systemu wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw przez przedstawicieli instytucji działających w otoczeniu biznesu, „Zeszyty Naukowe PŁ – seria Organizacja i Zarządzanie”, nr 41, Wydawnictwo PŁ, Łódź 2005,

2. **Projekt nr 2**, który został zrealizowany w 2009 roku. Wykorzystano tu metodę badań ankietowych, które przeprowadzono na próbie 19 firm sektora MSP z terenu regionu łódzkiego, wykorzystujących instrumenty wspierania rozwoju³⁰.
3. **Projekt nr 3** zrealizowany w 2010 roku. Badaniami ankietowymi objęto wówczas 25 mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z regionu łódzkiego, które również wykorzystywały instrumenty wspomaganie MSP. Analizy zostały uzupełnione o badania przeprowadzone w 8 instytucjach otoczenia biznesu oferujących wsparcie dla firm sektora MSP w regionie łódzkim³¹.

Przeprowadzone w trakcie tych 3 projektów analizy pozwoliły na dokonanie empirycznego studium systemu wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim, przede wszystkim w sferze instytucjonalnej. Z drugiej strony pozwoliły na przedstawienie opinii przedstawicieli instytucji pomocowych oraz przedsiębiorców na temat jakości, kompleksowości i dostępności do instrumentów wspierania rozwoju MSP.

4.5.2. Instytucjonalna sfera systemu wspomaganie MSP w regionie łódzkim

Analizy wykazały, iż w sferę instytucjonalną wspomaganie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim zaangażowanych jest szereg organizacji pomocowych. Znaczna ich część należy do sfery publicznej, inne natomiast powoływane są przez prywatne środowiska społeczne i gospodarcze stawiające sobie za cel wspieranie firm sektora MSP. Większość z tych instytucji działa w oparciu o ideę non-profit. Do poszczególnych grup instytucji pomocowych można w regionie tym zaliczyć:

- **jednostki samorządu terytorialnego**, w tym urzędy miast i gmin oraz powoływane przez nie jednostki organizacyjne wyspecjalizowane do obsługi i świadczenia usług na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, a także starostwa powiatowe oraz powoływane przez nie jednostki organizacyjne, w tym np. Powiatowe Urzędy Pracy. Ze względu na swoje szerokie uprawnienia oraz środki finansowe z budżetu państwa i budżetów lokalnych mogą one w szerokim zakresie oddziaływać na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw działających na ich terenie,
- **szkoły wyższe** i inne instytucje dydaktyczne oraz szkoleniowe działające w regionie, np. Politechnika Łódzka, Uniwersytet Łódzki, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi oraz tworzone przez nie

s. 51-59.

³⁰ B. Pełka, Działania wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa na przykładzie wybranych instytucji otoczenia biznesu w Łodzi, Praca dyplomowa magisterska napisana pod kierunkiem dr inż. M. Matejuna, Katedra Zarządzania, Politechnika Łódzka, Łódź 2009.

³¹ K. Śmigielska, Analiza systemu wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim, Praca dyplomowa magisterska napisana pod kierunkiem dr inż. M. Matejuna, Katedra Zarządzania, Politechnika Łódzka, Łódź 2010.

inicjatywy o charakterze organizacyjnym i instytucjonalnym służące rozwojowi MSP. Świadczą one nie tylko bezpośrednie usługi na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw związane np. z dyfuzją wiedzy oraz transferem technologii, ale pełnią również ważną rolę w kształceniu kadr przyszłych przedsiębiorców, menedżerów oraz pracowników najmniejszych podmiotów gospodarczych,

- szereg instytucji o charakterze pomocowym zaliczanych do tzw. **ośrodków innowacji i przedsiębiorczości** działających na rzecz wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim. Listę ważniejszych instytucji z tej grupy przedstawiono w tabeli nr 4.1.

Tabela 4.1. Wybrane instytucje wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa, działające na terenie regionu łódzkiego (wykaz w kolejności alfabetycznej)

Lp	Nazwa	Siedziba	Ośrodek sieci KSU ³²	Oferowane instrumenty pomocowe			
				doradcze	finansowe	informacyjne	szkoleniowe
1.	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Łódzki Oddział Regionalny	Łódź	Nie	x		x	
2.	Agencja Rozwoju Regionalnego „Arreks” S.A.	Kleszczów	Nie	x	x	x	
3.	Agencja Rozwoju Regionu Kutnowskiego S.A.	Kutno	Tak	x	x	x	x
4.	Agroinkubator Przedsiębiorczości. Jednostka Budżetowa Gminy Stryków	Bratoszewice	Nie	x		x	x
5.	Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości w Łodzi	Łódź	Nie	x		x	
6.	AT Group S.A. (dawniej: Agencja Rozwoju Lokalnego „Agrotur” S.A. Krupski Młyn)	Wieluń	Tak	x		x	x
7.	Bełchatowsko Kleszczowski Park Przemysłowo Technologiczny Sp. z o.o.	Bełchatów	Tak	x		x	x
8.	Biuro Obsługi Inicjatyw Europejskich	Łódź	Nie	x			
9.	Cech Rzemiosł i Małej Przedsiębiorczości	Łowicz	Nie	x		x	x
10.	Cech Rzemiosł Różnych	Łask	Nie	x		x	x
11.	Cech Rzemiosł Różnych	Poddębice	Nie	x		x	x
12.	Cech Rzemiosł Różnych	Piotrków Trybunalski	Nie	x		x	x
13.	Cech Rzemiosł Różnych	Bełchatów	Nie	x		x	x
14.	Cech Rzemiosł Różnych	Zduńska Wola	Nie	x		x	x

³² stan na dzień 14.07.2011r.

Źródło: Matejun M., Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Adamik A. (red.), Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu, Difin, Warszawa 2012, s. 82-109.

Lp	Nazwa	Siedziba	Ośrodek sieci KSU ³²	Oferowane instrumenty pomocowe			
				doradcze	finansowe	informacyjne	szkoleniowe
15.	Cech Rzemiosł Różnych	Skieriewice	Nie	x		x	x
16.	Cech Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości	Pajęczno	Nie	x		x	x
17.	Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorców	Sieradz	Nie	x		x	x
18.	Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorców	Wieluń	Nie	x		x	x
19.	Centrum Edukacji i Pracy Ochotniczych Hufców Pracy	Piotrków Trybunalski	Nie	x		x	
20.	Centrum Innowacji - Akcelerator Technologii. Fundacja Uniwersytetu Łódzkiego	Łódź	Nie	x		x	x
21.	Centrum Transferu Technologii Politechniki Łódzkiej sp. z o.o.	Łódź	Nie	x		x	x
22.	Centrum Transferu Technologii Uniwersytetu Łódzkiego	Łódź	Nie	x		x	x
23.	Forum Gospodarcze Powiatu Poddębickiego	Poddębice	Nie	x		x	
24.	Fundacja Centrum Wspierania Przedsiębiorczości	Poddębice	Nie	x	x	x	
25.	Fundacja Inkubator	Łódź	Tak	x	x	x	x
26.	Fundacja Rozwoju Gminy Kleszczów	Kleszczów	Nie	x	x	x	
27.	Fundacja Rozwoju Gminy Żelów	Żelów	Tak	x	x	x	x
28.	Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi	Łódź	Tak	x		x	x
29.	Fundacja Tomaszowski Inkubator Przedsiębiorczości	Tomaszów Mazowiecki	Nie	x	x	x	x
30.	Fundacja Wspierania Przedsiębiorczości i Nauki	Łódź	Nie	x		x	
31.	Fundusz Mikro. Przedstawicielstwo Lokalne w Łodzi	Łódź	Nie		x		
32.	Izba Rzemieślnicza w Łodzi	Łódź	Nie	x		x	x
33.	Łaskie Towarzystwo Gospodarcze	Łask	Nie	x		x	
34.	Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	Łódź	Tak	x	x	x	
35.	Łódzka Izba Przemysłowo-Handlowa	Łódź	Nie	x		x	x
36.	Łódzka Rada Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT	Łódź	Tak	x		x	x
37.	Łódzki Regionalny Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o. o.	Łódź	Nie	x		x	x
38.	Międzynarodowa Fundacja Kobiet	Łódź	Nie	x		x	x
39.	Piotrkowskie Stowarzyszenie Rozwoju,	Piotrków	Nie	x		x	

Źródło: Matejun M., Regionalne instrumenty wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Adamik A. (red.), Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Budowanie konkurencyjności firm i regionu, Difin, Warszawa 2012, s. 82-109.

Lp	Nazwa	Siedziba	Ośrodek sieci KSU ³²	Ofertowane instrumenty pomocowe			
				doradcze	finansowe	informacyjne	szkoleniowe
	Promocji i Integracji Europejskiej „Euro-Centrum”	Trybunalski					
40.	Piotrkowskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości	Piotrków Trybunalski	Nie	x	x		
41.	Poddębickie Stowarzyszenie Przedsiębiorczości	Poddębice	Nie	x		x	x
42.	Polska Izba Przemysłu Skórzanego w Łodzi	Łódź	Nie	x		x	x
43.	Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi	Łódź	Tak	x		x	x
44.	Powiatowe Centrum Przedsiębiorczości w Bełchatowie	Bełchatów	Nie			x	x
45.	Rada Współpracy Organizacji Pozarządowych Ziemi Wieruszowskiej	Wieruszów	Nie	x		x	
46.	Regionalna Izba Gospodarcza	Kutno	Nie	x		x	x
47.	Regionalna Izba Gospodarcza - Łódź	Łódź	Tak	x		x	x
48.	Regionalna Izba Gospodarcza Piotrków Trybunalski	Piotrków Trybunalski	Nie	x	x	x	
49.	Regionalna Izba Gospodarcza w Łodzi. Oddział w Sieradzu	Sieradz	Nie	x		x	
50.	Regionalna Izba Przemysłowo Handlowa	Radomsko	Tak	x		x	
51.	Regionalne Fundusze Inwestycji Sp. z o.o.	Łódź	Nie		x		
52.	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego	Łódź	Nie	x		x	x
53.	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego w Piotrkowie Trybunalskim	Piotrków Trybunalski	Nie	x		x	x
54.	Sieradzki Klub Przedsiębiorców	Sieradz	Nie			x	
55.	Skierniewicka Izba Gospodarcza	Skierniewice	Nie	x			x
56.	Stowarzyszenie „Młodzież Polska”	Piotrków Trybunalski	Nie	x		x	x
57.	Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Wieruszowskiej	Wieruszów	Nie			x	x
58.	Stowarzyszenie Doradców Gospodarczych Pro-Akademia	Łódź	Tak	x		x	x
59.	Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Łaskiej	Łask	Nie	x		x	
60.	Towarzystwo Przedsiębiorczości i Edukacji „Europa”	Rawa Mazowiecka	Nie	x		x	x

Źródło: Opracowanie własne.

Wiele z wymienionych w tabeli nr 1 ośrodków w ramach swoich struktur organizacyjnych tworzy wyspecjalizowane jednostki organizacyjne powołane do realizacji określonych zadań na rzecz wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Na przykład w ramach łódzkiej Fundacji Inkubator działają następujące ośrodki:

- Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości,
- Inkubatory przedsiębiorczości (Inkubator Firm Ekologicznych i Nowoczesnych Technologii oraz Inkubator Firm Rodzinnych),
- Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości,
- Centrum Transferu Technologii.

Niektóre instytucje w swoich strukturach organizacyjnych wyodrębniły wyspecjalizowane inkubatory oferujące dostęp do lokali i infrastruktury niezbędnych do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej na małą skalę. Można tu wymienić np. Łódzki Regionalny Park Naukowo-Technologiczny Sp. z o.o., w którym powołano Łódzki Inkubator Technologiczny, czy Fundację Wspierania Przedsiębiorczości i Nauki prowadzącą Inkubator Technologiczny Arterion. Niektóre ośrodki działają w ramach ogólnopolskich sieci organizacyjnych, jak np. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości w Łodzi oraz Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości przy Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi działające jako elementy struktury sieciowej utworzonej przez Fundację Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości.

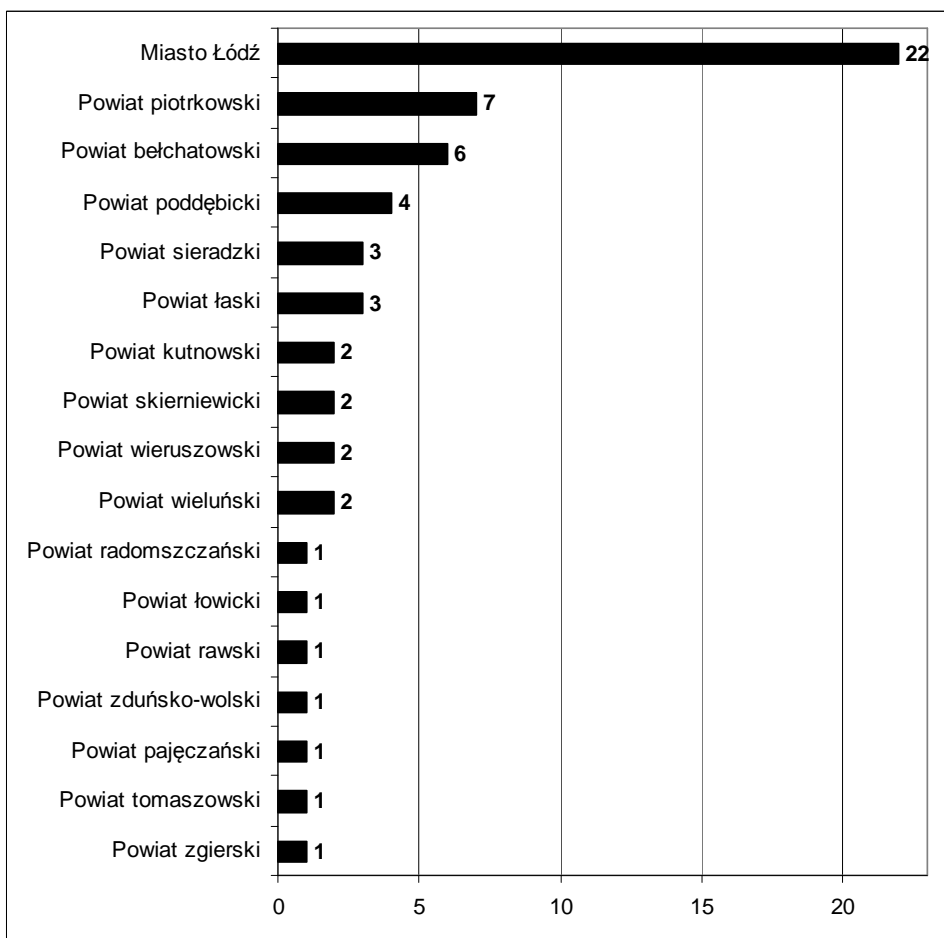
Analiza listy instytucji pomocowych działających na rzecz rozwoju MSP w regionie łódzkim wskazuje na znaczącą koncentrację liczby ośrodków w Łodzi. Na 60 wymienionych instytucji ponad 35% zlokalizowanych jest w największym mieście regionu. Kolejne 38% ośrodków pomocowych (łącznie 23 podmioty) ma swoje siedziby na terenie powiatów: łaskiego, sieradzkiego, poddębickiego, bełchatowskiego oraz piotrkowskiego. Łącznie w tych lokalizacjach działa więc 75% instytucji wspierających małe i średnie przedsiębiorstwa z regionu łódzkiego. W pozostałych powiatach zlokalizowana została bardzo niewielka liczba ośrodków otoczenia małego biznesu. Sytuacja taka odpowiada z jednej strony znacznej koncentracji małych i średnich przedsiębiorstw z regionu łódzkiego w samej Łodzi, jednak z drugiej świadczy o potencjalnych trudnościach w dostępie do wsparcia dla przedsiębiorstw z innych części województwa.

Warto zwrócić uwagę, iż w miejscowościach otaczających Łódź (zaliczanych do tzw. aglomeracji łódzkiej), takich, jak: Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki, Pabianice, czy Zgierz nie zostały zlokalizowane instytucje pomocowe, a wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw realizowane jest w zasadzie poprzez działania władz lokalnych i powoływanych do tego jednostek organizacyjnych oraz lokalnych stowarzyszeń przedsiębiorców.

Z drugiej strony warto zwrócić uwagę, iż część instytucji pomocowych rozszerza zasięg geograficzny swojego działania poprzez tworzenie oddziałów

lub powoływanie jednostek organizacyjnych w innych miejscowościach. Można tu wymienić np. Fundację Rozwoju Gminy Żelów, która prowadzi Oddział w Tomaszowie Mazowieckim oraz Punkty Konsultacyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw w Piotrkowie Trybunalskim oraz w Bełchatowie. W ten sposób nie tylko zwiększa się ogólna liczba jednostek oferujących instrumenty wspierające rozwój MSP, ale poprawia się również dostępność najmniejszych podmiotów gospodarczych do oferty instytucji pomocowych.

Rozkład geograficzny lokalizacji instytucji pomocowych w ujęciu powiatowym w regionie łódzkim przedstawiono na rys 4.2.

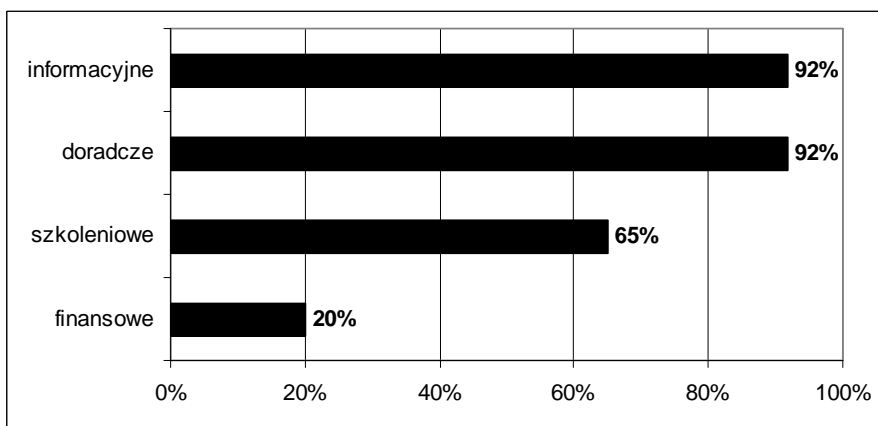
Rys. 4.2. Rozkład geograficzny lokalizacji instytucji pomocowych działających na rzecz MSP w regionie łódzkim w ujęciu powiatowym

Źródło: Opracowanie własne.

W ofercie instytucji pomocowych **dominują usługi doradcze i informacyjne**, które są oferowane przez 92% ośrodków. Nieco mniej podmiotów oferuje instrumenty szkoleniowe, natomiast najmniej ośrodków udziela małym i średnim przedsiębiorstwom wsparcia finansowego. Należy zwrócić uwagę, iż jedynie w przypadku 4 instytucji można mówić o kompleksowej ofercie skierowanej do małych i średnich przedsiębiorstw, zawierającej wszystkie cztery grupy instrumentów pomocowych. Są to:

- Agencja Rozwoju Regionu Kutnowskiego S.A.,
- Fundacja Inkubator w Łodzi,
- Fundacja Rozwoju Gminy Żelów,
- Fundacja Tomaszowski Inkubator Przedsiębiorczości.

Zakres oferowanych instrumentów pomocowych na rzecz MSP przez instytucje pomocowe działające w regionie łódzkim przedstawiono na rys. 4.3.

Rys. 4.3. Zakres instrumentów pomocowych oferowanych na rzecz MSP przez instytucje pomocowe działające w regionie łódzkim

Źródło: Opracowanie własne.

W pozostałych ośrodkach oferowane są tylko wybrane instrumenty, co w przypadku szerszych potrzeb rozwojowych akcentowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa wymaga rozwijania współpracy z różnymi instytucjami wspierającymi MSP. Z drugiej strony całościowe spojrzenie na instytucjonalny system wspierania firm sektora MSP w regionie łódzkim zapewnia dostęp do kompleksowej oferty instrumentów pomocowych skierowanych na rzecz najmniejszych podmiotów gospodarczych. Spośród 60 wymienionych ośrodków wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw 12 (20%) należy ponadto do Krajowego Systemu Usług, zapewniając dostęp do usług akredytowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

4.5.3. Opinie przedstawicieli instytucji pomocowych i przedsiębiorców na temat systemu wspomagania MSP w regionie łódzkim

W projektach badawczych nr 1 i 3 przeprowadzono **badania w regionalnych instytucjach pomocowych** udzielających wsparcia na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw³³. Przedstawiciele ośrodków przedsiębiorczości i innowacji stwierdzili, iż największym zainteresowaniem przedsiębiorców cieszą się **instrumenty finansowe**. Wyniki wskazują, iż do instrumentów wspierania rozwoju o charakterze finansowym którymi najbardziej są zainteresowane firmy sektora MSP należą obecnie dopłaty dotyczące promocji i innowacji przedsiębiorstw, poręczenia oraz preferencyjne pożyczki i dotacje dla najmniejszych podmiotów gospodarczych. W obszarze instrumentów informacyjnych, doradczych i szkoleniowych mali i średni przedsiębiorcy, w opinii przedstawicieli instytucji pomocowych, są przede wszystkim zainteresowani pomocą w opracowywaniu wniosków o przyznanie funduszy pochodzących ze środków Unii Europejskiej oraz bieżącymi konsultacjami dotyczącymi poszczególnych obszarów problemowych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Istotną kwestią dotyczącą możliwości wykorzystania regionalnych instrumentów wspomagania rozwoju przez małe i średnie przedsiębiorstwa jest dotarcie z odpowiednią informacją do najmniejszych podmiotów gospodarczych. W tym aspekcie badane instytucje pomocowe wykorzystywały przede wszystkim kontakty indywidualne, ale również targi i wystawy branżowe oraz konferencje i seminaria tematyczne. Znaczna część informacji była również przekazywana za pośrednictwem sieci internet oraz przy wykorzystaniu ulotek i informatorów tematycznych.

Przedstawiciele ośrodków pomocowych zwracali również uwagę na pewne **bariery współpracy** instytucji otoczenia biznesu z firmami sektora MSP. W obu projektach krytycznie oceniono przede wszystkim centralną politykę rządu wobec najmniejszych podmiotów gospodarczych, a także niestabilność rozwiązań prawnych. Wśród innych, ważnych barier współpracy wymieniono:

- z jednej strony problemy z dotarciem z odpowiednią informacją do małych i średnich przedsiębiorców, z drugiej – często – brak uświadomienia wśród przedsiębiorców potrzeby korzystania z instrumentów pomocowych,
- ograniczone możliwości finansowe firm sektora MSP, ale również zadłużenie przedsiębiorstw w ZUSie i innych instytucjach publicznych, przez co firmy takie nie mogą starać się praktycznie o żadne formy pomocy finansowej,

³³ badania zostały przeprowadzone łącznie w następujących instytucjach pomocowych: Fundacja Inkubator w Łodzi, Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego, Izba Rzemieślnicza w Łodzi, Łódzka Izba Przemysłowo-Handlowa, Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi, Fundusz Mikro, Fundacja Rozwoju Gminy Żelów, Regionalna Izba Gospodarcza w Łodzi oraz Bełchatowsko-Kleszczowski Park Przemysłowo Technologiczny sp. z o.o.

– niską innowacyjność małych i średnich firm, przez co może być utrudniony dostęp do najbardziej preferencyjnych form i instrumentów wspierania rozwoju.

Do kluczowych wyzwań stojących przed systemem wspierania małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim przedstawiciele instytucji pomocowych zaliczyli:

- konieczność ciągłego rozwoju instytucjonalnej sfery pomocy na rzecz firm sektora MSP,
- rozwój programów pomocowych na poziomie gminnym,
- ułatwienie dostępu przedsiębiorców do unijnych programów pomocowych,
- rozbudowę systemu ciągłego monitoringu potrzeb rozwojowych oraz efektów wykorzystania instrumentów wspierania rozwoju przez najmniejsze podmioty gospodarcze.

Część respondentów podkreśliła istotne znaczenie działań samorządu terytorialnego w całościowym podejściu do problematyki wspomaganie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Znakomitym rozwiązaniem dla władz powiatu czy gminy może być również instytucja lokalnego samorządu przedsiębiorców. Respondenci podkreślali jednak, że odnotowanie trwałego sukcesu małych i średnich przedsiębiorstw jest możliwe wówczas, gdy programy rozwoju MSP zostaną wyposażone w odpowiednie instrumentarium realizacyjne. Głównym celem tak rozumianego, zintegrowanego systemu wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw w opinii przedstawicieli ośrodków pomocowych powinno być przy tym stymulowanie rozwoju produkcji oraz usług, zwłaszcza w dziedzinach innowacyjnych oraz kreowanie nowych miejsc pracy przez firmy sektora MSP.

W każdym z opisywanych projektów badawczych przeprowadzono również **badania wśród małych i średnich przedsiębiorców** z regionu łódzkiego, którzy korzystali z różnorodnych instrumentów wspierania rozwoju. Łącznie przeprowadzono badania ankietowe w 97 firmach sektora MSP. Badane firmy korzystały najczęściej z instrumentów finansowych oraz kursów i szkoleń oferowanych przez ośrodki przedsiębiorczości i innowacji. Pomoc ta była wykorzystywana przede wszystkim na inwestycje w środki trwałe (przede wszystkim maszyny i urządzenia niezbędne do produkcji) lub niematerialne i prawne (głównie oprogramowanie komputerowe). Istotnym kierunkiem wykorzystania wsparcia były również remonty i odtworzenia budynków i pomieszczeń wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa, a także aktywność promocyjna i reklamowa. W projekcie nr 3 zapytano respondentów, czy uzyskane wsparcie wpłynęło na rozwój i poprawę pozycji konkurencyjnej firmy. Ponad połowa respondentów (53%) uznała, że nastąpiła poprawa pozycji konkurencyjnej firmy, w przypadku 30% firm nie odnotowano wyraźnych efektów, natomiast 17% ankietowanych nie wyraziło zdania na ten temat. Jednocześnie 65% przedsiębiorców biorących udział w tym projekcie deklaruje kontynuowanie współpracy z regionalnymi

instytucjami wspierającymi rozwój firm sektora MSP. 20% respondentów zamierza rozszerzyć zakres współpracy, a tylko 15% ankietowanych planuje ograniczenie wykorzystania instrumentów pomocowych oferowanych przez instytucje otoczenia małego biznesu.

Warto zwrócić uwagę, iż projekcie nr 2 74% ankietowanych przedsiębiorców podkreśla istotne znaczenie wparcia ze strony władz samorządowych w ograniczaniu barier rozwojowych firm sektora MSP. 47% respondentów istotną rolę w tym zakresie przypisuje natomiast ośrodkom przedsiębiorczości i innowacji należącym do Krajowego Systemu Usług działającego na rzecz MSP. W projekcie tym poddano również analizie kto w firmach zajmuje się pozyskiwaniem instrumentów wspierania rozwoju. Wyniki wskazują, iż w większości przypadków (74%) są to pracownicy firmy - osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę.

Ocena dostępności do usług systemu wspomagania MSP, jakości oferowanych instrumentów oraz współpracy z instytucjami pomocowymi dokonana przez respondentów **jest pozytywna**. Większość respondentów dobrze i bardzo dobrze ocenia te trzy aspekty funkcjonowania systemu wspomagania MSP w regionie łódzkim³⁴.

Do kluczowych wyzwań stojących przed systemem wspierania małych i średnich przedsiębiorstw badani przedsiębiorcy zaliczyli przede wszystkim **zmiany o charakterze systemowym**, takie jak:

- wprowadzenie zmian w Kodeksie Pracy, które poprawią sytuację finansową i konkurencyjną polskich przedsiębiorstw, a także umożliwią pobudzenie gospodarki kraju. Badane instytucje wspierania przedsiębiorczości wymieniły tu przede wszystkim dofinansowanie do tworzenia nowych miejsc pracy, a także ograniczenie obowiązków nałożonych na pracodawców. Niezwykle istotna jest również lepsza realizacja zamierzeń rządu wobec MSP, zwłaszcza w aspekcie realnego finansowego wspierania małych i średnich przedsiębiorstw,
- zapewnienie stabilności przepisów podatkowych oraz zachęcanie małych i średnich przedsiębiorców do rozwoju poprzez ulgi podatkowe z tytułu inwestycji. W tej grupie wskazań pojawiał się również postulat zmniejszenia obciążeń podatkowych oraz opłat z tytułu ubezpieczeń społecznych,
- obniżenie stóp procentowych, ponieważ ich obecna wysokość eliminuje szanse pozyskiwania kapitału przez przedsiębiorstwa z zewnętrznych źródeł finansowania. Instytucje otoczenia biznesu proponują ponadto system tanich kredytów dla przedsiębiorstw oferowanych po atrakcyjnych cenach i przy

³⁴ zob. szerzej: A. Adamik, M. Matejun, Regionalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw opartego na współpracy z otoczeniem okołobiznesowym, [w:] Rosa G., Smalec A. (red.), Marketing przyszłości. Trendy. Strategie. Instrumenty. Partnerstwo i komunikacja w regionie, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 596, "Ekonomiczne Problemy Usług" nr 56, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 18-20.

minimalnych formalnościach. Korzystnym rozwiązaniem byłoby również udzielenie firmom większej skali pożyczek na cele obrotowe,

- wprowadzenie preferencji przy zamówieniach publicznych dla małych firm, a także podejmowanie na szczeblu centralnym działań pozwalających na zwiększenie eksportu. Zmiany przepisów prawnych powinny iść w kierunku większej ochrony małych i średnich przedsiębiorstw.

Ankietowani mali i średni przedsiębiorcy, bardzo chętnie proponowali zmiany w **samym systemie wspomagania MSP**. Okazuje się że w grupie badanych firm największym problemem jest brak chęci ze strony urzędników do utrzymywania przyjaznych relacji z przedsiębiorcami. Zdaniem respondentów osoby zatrudnione w instytucjach pomocowych nie posiadają często odpowiednich kwalifikacji. Ankietowani wskazywali też na konieczność zmniejszenia biurokracji, obniżenie wymagań formalnych oraz likwidację różnego rodzaju barier administracyjnych. Biurokracja oraz przewlekłe procedury są jednymi z głównych ograniczeń we współpracy małych i średnich przedsiębiorstw z instytucjami otoczenia biznesu i instytutami naukowymi. Problem ten bardzo wyraźnie odczuwany jest ze strony małych i średnich przedsiębiorstw jednocześnie dostrzegany jest również przez instytucje wspierania przedsiębiorczości. Proponowano uproszczenie procedur dotyczących wymaganych dokumentów oraz złagodzenie wymogów jakie należy spełnić po uzyskaniu pomocy.

Bardzo duże utrudnienia występują też w kontaktach pomiędzy małymi i średnimi firmami a instytucjami naukowo-badawczymi. Wysokie koszty tych kontaktów oraz procedury biurokratyczne powodują, że o wiele łatwiej jest przedsiębiorstwom korzystać z ich usług w sposób nieformalny i rozmawiać z poszczególnymi naukowcami niż z konkretnymi instytucjami.

Wśród innych propozycji usprawnień systemu wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw ankietowani podkreślali konieczność kontroli przeznaczenia środków na odpowiedni cel oraz potrzebę nagłośnienia w mediach przykładów osób, które dzięki pomocy osiągnęły sukces gospodarczy. Większość wypowiedzi respondentów dotyczyła możliwości usprawnienia procesu komunikowania się z instytucjami pomocowymi, ułatwienia dostępu do informacji oraz jakości dostępnych informacji. Dostęp do wiarygodnych, aktualnych informacji o ofercie i działaniach instytucji wspierających przedsiębiorczość jest, zdaniem przedsiębiorców, bardzo ważnym warunkiem skuteczności systemu wspomagania MSP. Jednym z oczekiwań firm jest potrzeba wsparcia informacyjnego. Istnieje duże zapotrzebowanie firm na informacje specjalistyczne dotyczące danej firmy lub sektora czy regionu. Firmy zbyt dużo czasu i wysiłków muszą poświęcać na dotarcie do informacji, które charakteryzują się znacznym stopniem rozproszenia.

Zdaniem ankietowanych wciąż także istnieje mała świadomość przedsiębiorców związana ze środkami unijnymi, które mogą być wykorzystane przez firmy w działalności rozwojowej oraz bardzo niski stopień przygotowania

merytorycznego i organizacyjnego do ich wykorzystania. Istniejące instrumenty wspierania przeznaczone są głównie dla przedsiębiorstw o dobrej sytuacji finansowej, co w przypadku wielu firm z regionu łódzkiego poważnie ogranicza możliwości ich wykorzystania.

4.6. Podsumowanie

W polskich warunkach doświadczenia związane ze wspieraniem rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw są wciąż jeszcze niewielkie. Wynika to z krótkiego okresu funkcjonowania odrodzonej gospodarki rynkowej i niedawnego renesansu znaczenia firm sektora MSP. W okresie nieco ponad 20 lat udało się stworzyć jednak podstawy programowego i instytucjonalnego systemu wspomagania najmniejszych podmiotów gospodarczych. Istotną część tego systemu związana jest z wymiarem regionalnym i obejmuje zarówno rozwiązania na poziomie programowym, jak również instytucjonalnym i instrumentalnym.

Działania realizowane w celu wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wydają się wciąż jeszcze niewystarczające. Dowodem na to jest zarówno krytyka ze strony naukowców, dotycząca np. zbyt wyraźnej roli koncepcyjnej i realizacyjnej państwa w systemie wspierania MSP wobec marginalnego znaczenia instytucji samorządności gospodarczej³⁵, jak również negatywne oceny respondentów biorących udział w zaprezentowanych badaniach, dotyczące pomocy wobec MSP ze strony państwa.

Z drugiej strony, przedstawione studium empiryczne instytucjonalnego i instrumentalnego wymiaru systemu wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim wskazuje na dość znaczny rozwój tej sfery aktywności regionalnej. Firmy sektora MSP funkcjonują niewątpliwie w otoczeniu, w którym dostępnych jest wiele różnorodnych, regionalnych instrumentów wspierania ich rozwoju. Ich wykorzystanie wymaga jednak odpowiedniego poziomu wiedzy, elastyczności i przedsiębiorczości, przede wszystkim rozumianej w wymiarze menedżerskim. Dotyczy ono poszukiwania okazji rynkowych i bardzo dobrze wpisuje się w specyfikę jakościową małych i średnich przedsiębiorstw, które poprzez wykorzystanie regionalnych instrumentów pomocowych mogą istotnie wzmocnić poziom swojej konkurencyjności i innowacyjności, przyczyniając się w efekcie do większego udziału w korzystnych dla regionu procesach gospodarczych i społecznych.

³⁵ K. Safin (red.), Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem, Wydawnictwo AE im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 219.

Bibliografia

- Adamik A., Matejun M., Regionalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw opartego na współpracy z otoczeniem okołobiznesowym, [w:] Rosa G., Smalec A. (red.), Marketing przyszłości. Trendy. Strategie. Instrumenty. Partnerstwo i komunikacja w regionie, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 596, "Ekonomiczne Problemy Usług" nr 56, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Bućko J., Rosmańska E., Sitkowska R., Narzędzia wspierające kształtowanie regionalnej polityki stymulowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2004.
- Filipiak B., Ruszała J., Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty, Difin, 2009.
- Kaczmarek B., Sikorski Cz., Podstawy zarządzania. Zachowania organizacyjne, Absolwent, Łódź 1995.
- Koncerewicz B., Inkubatory przedsiębiorczości w północno-wschodniej Polsce, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa”, nr 6/1998.
- Krajewski K., Kierunki działań lokalnych władz samorządowych wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw, <http://www.medianet.pl/~multikra/kierunki.htm>.
- Kraśnicka T., Koncepcja rozwoju przedsiębiorczości ekonomicznej i pozaekonomicznej, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2002.
- Lachiewicz S., Cykl życia małej firmy, [w:] Lachiewicz S. (red.), Małe firmy w regionie łódzkim. Znaczenie – struktura – warunki działania, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003.
- Lisowska R., Stanisławski R., Obszary i instrumenty wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w świetle badań na przykładzie województwa łódzkiego, [w:] Matejun M. (red.), Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Difin, Warszawa 2011.
- Łuczka T., Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań 2001.
- Masłyk-Musiał E., Zarządzanie zmianami w firmie, Centrum Informacji Menedżera, Warszawa 1996.
- Matejun M., Barriers to development of high-technology small and medium sized enterprises, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2008
- Matejun M., Ocena systemu wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw w aglomeracji łódzkiej, „Zeszyty Naukowe PŁ – seria Organizacja i Zarządzanie”, nr 38, Wydawnictwo PŁ, Łódź 2003.
- Matejun M., Ocena systemu wspomaganie małych i średnich przedsiębiorstw przez przedstawicieli instytucji działających w otoczeniu biznesu, „Zeszyty Naukowe PŁ – seria Organizacja i Zarządzanie”, nr 41, Wydawnictwo PŁ, Łódź 2005.
- Matejun M., Strategiczna orientacja firm sektora MŚP w procesie wykorzystania zewnętrznych instrumentów wspierania rozwoju, [w:] Urbanowska-Sojkin E. (red.), Wybory strategiczne w przedsiębiorstwach - ujęcie sektorowe, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, nr 171, Poznań 2011.

- Matejun M., Szczepańczyk M., System wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej, [w:] Lachiewicz S. (red.), Małe firmy w regionie łódzkim. Znaczenie – struktura – warunki działania, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2003.
- Moczyłowska J., Pacewicz I., Przedsiębiorczość, Wydawnictwo Oświatowe Fosze, Rzeszów 2007.
- Morgan G., Obrazy organizacji, PWN, Warszawa 2002.
- Nogalski B., Karpacz J., Wójcik-Karpacz A., Funkcjonowanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Od czego to zależy?, Oficyna Wydawnicza AJG, Bydgoszcz 2004.
- Pełka B., Działania wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa na przykładzie wybranych instytucji otoczenia biznesu w Łodzi, Praca dyplomowa magisterska napisana pod kierunkiem dr inż. M. Matejuna, Katedra Zarządzania, Politechnika Łódzka, Łódź 2009.
- Penc J., Leksykon biznesu, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1997.
- Piasecki B., Mała firma w teoriach ekonomicznych, [w:] Piasecki B. (red.), Ekonomika i zarządzanie małą firmą, PWN, Warszawa-Łódź 2001.
- Pierścionek Z., Strategie rozwoju firmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Plawgo B. (red.), Lokalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na przykładzie powiatu łomżyńskiego, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Łomża 2005.
- Plawgo B. (red.), Uwarunkowania rozwoju regionalnego w Polsce wschodniej, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica w Białymstoku, Białystok 2007.
- Safin K. (red.), Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem, Wydawnictwo AE im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
- Skowronek-Mielczarek A., Regionalne uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Matejun M. (red.), Wspomaganie i finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Difin, Warszawa 2011.
- Słomińska B., Gmina w procesach stymulowania przedsiębiorczości, „Samorząd Terytorialny”, nr 3/2007.
- Stabryła A., Zarządzanie rozwojem firmy, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1996.
- Stawasz D., Sikora-Fernandez D., Polityka miejska a rozwój sektora MSP, [w:] Lachiewicz S., Matejun M. (red.), Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.
- Śmigielńska K., Analiza systemu wspomagania małych i średnich przedsiębiorstw w regionie łódzkim, Praca dyplomowa magisterska napisana pod kierunkiem dr inż. M. Matejuna, Katedra Zarządzania, Politechnika Łódzka, Łódź 2010.
- Wasilczuk J.E., Wzrost małych i średnich przedsiębiorstw. Aspekty teoretyczne i badania empiryczne, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2005.